

مقدمه: تعریف تشویقاز نظر لغوی کلمه تشویق از واژه شوق و علاقه گرفته شده و به باب تفعیل (تشویق) شده است و از نظر اصطلاحی تشویق، بر ایجاد رغبت و علاقه به انجام يك کار در فراگیران گفته می‌شود. انگیزه سازه ای فرضی است که رفتار را قابل فهم و پیش بینی پذیر می کند و یک نیاز فطری رشد و روانشناختی است که به رفتار فرد جهت و نیرو می بخشد (رئیس سعیدی، ۱۳۹۴). انگیزش عاملی بسیار مهم و یکی از شروط اساسی یادگیری الکترونیکی است (کاو، ۱۳۸۹). انگیزش با یادگیری ارتباط دارد مشکلات انگیزشی باعث می شود که دانش آموزان در حد توانایی، شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین تر از حد انتظار کار کنند (اشجعی و شاکری، ۱۳۹۳). معلم خوب کسی نیست که بیشترین چیزها را یاد می دهد، بلکه آن کسی است که شوق آموختن و فهمیدن را در دانش آموزان ایجاد می کند انگیزش و یادگیری با یکدیگر ارتباط دارند، زیرا یادگیری فرایند فعالی است که مستلزم کوشش عمدی و آگاهانه است. حتی اگر دانش آموزی از توانایی بالایی برخوردار باشد، هنگام یادگیری توجه کافی نداشته باشد و از خود کوشش نشان ندهد قادر به یادگیری نخواهد بود (مصیبی و صادقی نیا، ۱۳۹۴). انگیزش میان همه عوامل مؤثر بر یادگیری، اهمیت بیشتری دارد تا آن جا که گفته شده است، سه عامل مهم در یادگیری عبارتند از: الف- انگیزش ب- انگیزش ج- انگیزش. پژوهش‌ها نیز نشان داده است که، انگیزش دانش‌آموزان در یادگیری اهمیت مطلوب‌تری در مقایسه با هوش دارد. انگیزش قوی به یادگیری استوار، و انگیزش کم به یادگیری کم می‌انجامد. در واقع انگیزش، موتور یادگیری است و میزان یادگیری دانش‌آموزان را به حد اکثر می‌رساند. باید دانش‌آموز را تشنه یادگیری کنیم؛ زیرا با این کار خود او به دنبال یادگیری خواهد رفت. بین انگیزش و یادگیری رابطه دوسویه است، نه یک سویه. بارها دانش‌آموزانی را دیده شده است که از لحاظ توانایی و استعداد یادگیری بسیار شبیه به هم هستند، اما در پیشرفت تحصیلی تفاوت‌های زیادی با یکدیگر دارند. این جنبه از رفتار آندی به حوزه انگیزش مربوط می‌شود. تاثیر انگیزش بر فرایند یادگیری دانش‌آموزان به معلم کمک می‌کند تا در طرح و اجرای برنامه‌های آموزشی خود روش‌های بهتری را به کار ببندند. شناخت و تحلیل مناسب انگیزش فراگیران برای کارایی و اثربخشی فعالیت‌های یاددهی و یادگیری اهمیت زیادی دارد. دانش‌آموزان با انگیزه به یادگیری اشتیاق داشته و سختکوش هستند. معلم با انگیزه دانش‌آموز را با انگیزه می‌کند و دانش‌آموزان با انگیزه می‌توانند انگیزه معلم را افزایش دهند. با توجه به وجود عقل در بشر، نقش انگیزش در انسان جهت پیشرفت نسبت به سایر جانداران قابل توجه است. در واقع انگیزش موتور محرك تلاش و فعالیت برای تثبیت یادگیری و تدریس است. دانش‌آموز بی انگیزه نه تنها رغبتی به درس خواندن و یادگیری نشان نمی‌دهد، بلکه با بی تفاوتی و بی توجهی خود چه بسا برای کار کردن دانش‌آموزان دیگر در کلاس نیز مزاحمت ایجاد کند. تا انگیزه نباشد هیچ کس هیچ چیزی را یاد نخواهد گرفت. قلب آموزش و پرورش انگیزش است. صاحب نظران معتقدند انگیزه می‌تواند همانند یک نیرو در ایجاد یادگیری مؤثر باشد و نوآموزان و فراگیران را با علاقه هرچه بیشتر به سوی آن هدایت کند (حسنلو، ۱۳۹۱). بارها دانش‌آموزانی را دیده ایم که از لحاظ توانایی و استعداد یادگیری بسیار شبیه به هم هستند اما در پیشرفت تحصیلی تفاوت‌های زیادی با یکدیگر دارند. این جنبه از رفتار آندی به حوزه انگیزه مربوط می‌شود موفقیت تحصیلی از مسائل مهم آموزشی و روان‌شناسی است که رابطه تنگاتنگی با انگیزه دارد (فتحی، ۱۳۹۳). صاحب‌نظران تعلیم و تربیت همواره بر تأثیر انگیزه‌های مختلف بر اثربخشی و بازده یادگیری تأکید داشته‌اند (کیان، ۱۳۹۳). متغیر انگیزه پیشرفت بیشترین سهم پیش بینی را بر عملکرد تحصیلی دارد (ساجدی و شفیع زاده، ۱۳۹۴). مطالعات نشان داده است که جهت گیری انگیزشی نقش مهمی در عملکرد تحصیلی، یادگیری، شایستگی در مدرسه و ادراک علیت برای موفقیت و شکست دارد (آلبوغبیش و همکاران، ۱۳۹۳). انگیزش، نیروی ایجادکننده، نگهدارنده و هدایت‌کننده ی رفتار است. مفهوم انگیزش برای روان‌شناسان و معلمان، مهم تر از هوش و استعداد است. زیرا تا دانش آموز برانگیخته نشود، نمی‌توان از هوش و استعداد او در یادگیری استفاده کرد (گلو و نجفی، ۱۳۹۳). مطالعات نشان می‌دهند که در میان عوامل متعدد و گوناگون (فردی و محیطی) تأثیرگذار بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، انگیزش نقش برجسته و بلکه مهم تری را ایفا می‌نماید. شناخت و تحلیل مناسب انگیزش فراگیران برای کارایی و اثربخشی فعالیت‌های یاددهی و یادگیری اهمیت زیادی دارد. انگیزش عامل بسیار مهم و اغلب مهم ترین شرط یادگیری است و اهمیت آن اغلب از هوش کلی نیز بیشتر می‌باشد. مجموعه ای از عوامل مرتبط با یکدیگر بر انگیزش دانش‌آموزان برای یادگیری تأثیر دارند. این مجموعه ممکن است شامل ویژگی‌های یادگیرنده، برنامه‌های درسی به لحاظ کمی و کیفی، ویژگی‌های معلمان، شرایط و ویژگی‌های محیط آموزشی، فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری و

سایر عوامل محیطی باشد. شناخت این عوامل معلم را در انتخاب مناسب تدابیر و فعالیت های یاددهی و یادگیری و تعامل اثربخش با فراگیران و در نهایت افزایش اثربخشی تدریس یاری می نماید (کاوه، ۱۳۸۹). سوال مقاله این است که: آیا انگیزش، از عوامل بسیار مهمی است که موجب تثبیت یادگیری و تدریس در دانش آموز می شود؟ چه رابطه ای بین انگیزش و تثبیت یادگیری وجود دارد؟ مقاله حاضر ضمن تعریفی از انگیزش، تاثیر آن را بر تثبیت یادگیری و تدریس بررسی می کند. و در آخر، راهکارها و پیشنهاداتی جهت افزایش انگیزش ارائه داده می شود. ۲- بیان مساله: ۱-۲- تعریف انگیزش: انگیزه سازه ای فرضی است که رفتار را قابل فهم و پیش بینی پذیر می کند و یک نیاز فطری رشد و روانشناختی است که به رفتار فرد جهت و نیرو می بخشد. الگوهای رفتاری که به عنوان شاخص های انگیزشی یادگیری در دانش آموزان مطرح است، عبارتند از جهت توجه و فعالیت، پافشاری در رفتار، سطح فعالیت، انگیزش مداوم و عملکرد است. انگیزش در رفتار کلاسی، در فضای آموزشی، در رفتار یادگیری دانش آموزان نقش به سزایی دارد. تکالیف درسی مدرسه می بایست احساسی از رشد شایستگی در فرد ایجاد کند تا سائق انگیزشی دانش آموز فعال گردد. هم چنین تکالیف درسی بایستی سطح دشواری متوسط و چالش انگیز داشته باشد تا تلاش و کوشش مناسب را بطلبد. نحوه معرفی تکالیف و مطالب یادگیری توسط معلم بر روی اشتیاق یادگیری دانش آموزان تاثیر گذار است و متخصصان تعلیم و تربیت امروزه بیشتر بر ارزشیابی توصیفی معلم از نحوه تلاش و عملکرد دانش آموز تاکید دارند تا ارزش های کمی. عامل دیگری که بر انگیزش و یادگیری دانش آموز موثر است پاداش هایی هستند که اگر به عنوان مشوق یا کارکرد کنترل اجتماعی به کار گرفته شوند انگیزش را در دانش آموزان کاهش خواهند داد. معلمان در نظام انگیزشی باید دانش آموزان را در جهت برانگیخته شدن انگیزش درونی هدایت کنند تا از احساس غرور و شایستگی لبریز شوند و سطح انگیزش و یادگیری فرد را بهبود و ارتقاء بخشند (رئیس سعیدی، ۱۳۹۴). انگیزش عاملی بسیار مهم و یکی از شروط اساسی یادگیری الکترونیکی است و به عنوان یک موضوع مهم باید در طرح های برنامه درسی شناخته شود. بنابراین انگیزش نقش بسیار مهمی در فرایند یادگیری الکترونیکی به عهده خواهد داشت (کاوه، ۱۳۸۹). انگیزش به نیروی ایجاد کننده، نگهدارنده و هدایت کننده رفتار گفته می شود. انگیزش عاملی است که رفتار مشخصی را تحریک و هدایت می کند و پاسخی است به این سوال که اساس یادگیری علم چیست؟ از لحاظ پرورشی، انگیزش هم هدف است و هم وسیله. تمام برنامه های درسی که برای آن ها فعالیت های مربوط به جنبه های عاطفی در نظر گرفته شده است دارای هدف های انگیزشی هستند. به عنوان وسیله، انگیزش به صورت آمادگی روانی يك پیش نیاز یادگیری به حساب می آید و تاثیر آن بر یادگیری کاملاً آشکار است. اگر دانش آموزان نسبت به درس بی علاقه باشند به توضیحات معلم توجه نخواهند کرد، تکالیف خود را با جدیت انجام نخواهند داد و بالاخره پیشرفت چندانی نصیب آن ها نخواهد شد. اما اگر نسبت به درس علاقمند باشند، هم به توضیحات معلم با دقت گوش خواهند داد، هم تکالیف درسی خود را با جدیت انجام خواهند داد، هم به دنبال کسب اطلاعات بیشتری در زمینه مطالب درسی خواهند رفت، و هم پیشرفت زیادی نصیب آن ها خواهد شد. بدون انگیزش، یادگیری ممکن نیست و جایی که یادگیری نباشد تدریسی وجود ندارد. مفهوم انگیزش برای روان شناسان و معلمان، مهم تر از هوش و استعداد است. زیرا تا دانش آموز برانگیخته نشود، نمی توان از هوش و استعداد او در یادگیری استفاده کرد. یافته ها نشان می دهند که انگیزش، مهم ترین شرط یادگیری است و عوامل زیادی از قبیل: ویژگی های دانش آموزان، ویژگی های معلمان، متغیرهای آموزشی، متغیرهای جو کلاسی و برنامه های درسی بر انگیزه دانش آموزان تاثیر می گذارند (گلوی و نجفی، ۱۳۹۳). ۲-۲- اهمیت انگیزش: مطالعات نشان می دهند که در میان عوامل متعدد و گوناگون (فردی و محیطی) تاثیرگذار بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، انگیزش نقش برجسته و بلکه مهم تری را ایفا می نماید. شناخت و تحلیل مناسب انگیزش فراگیران برای کارایی و اثربخشی فعالیت های یاددهی و یادگیری اهمیت زیادی دارد. انگیزش به حالت های درونی موجود زنده که موجب بروز، هدایت یا تداوم رفتار او به سوی نوعی هدف می شود، اطلاق می شود. در تعلیم و تربیت انگیزش پیشرفت اهمیت برجسته ای دارد، این اغلب با رفتار بالفعل فراگیران در نیل به اهداف همبستگی دارد رفتار و عملکرد دانش آموزان در تحصیل بر حسب سطح انگیزش پیشرفت آنان متفاوت است. انگیزش عامل بسیار مهم و اغلب مهم ترین شرط یادگیری است و اهمیت آن اغلب از هوش کلی نیز بیشتر می باشد. مجموعه ای از عوامل مرتبط با یکدیگر بر انگیزش دانش آموزان برای یادگیری تاثیر دارند. این مجموعه ممکن است شامل ویژگی های یادگیرنده، برنامه های درسی به لحاظ کمی و کیفی، ویژگی های معلمان، شرایط

ویژگی های محیط آموزشی، فعالیت ها و تکالیف یادگیری و سایر عوامل محیطی باشد. شناخت این عوامل معلم را در انتخاب مناسب تدابیر و فعالیت های یاددهی و یادگیری و تعامل اثربخش با فراگیران و در نهایت افزایش اثربخشی تدریس یاری می نماید (کاوه، ۱۳۸۹). انگیزش مهم ترین شرط یادگیری است. دانش آموزان با انگیزه به یادگیری اشتیاق داشته، علاقمند، کنجکاو، سخنکوش و جدي هستند. این دانش آموزان به راحتی موانع و مشکلات را از پیش پای خود بر می دارند، زمان بیشتری برای مطالعه و انجام تکالیف مدرسه صرف می کنند، مطالب بیشتری می آموزند و پس از پایان دوره دبیرستان به تحصیلات ادامه می دهند. صاحب نظران تعلیم و تربیت همواره بر تأثیر انگیزه های مختلف بر اثربخشی و بازده یادگیری تأکید داشته اند. افرادی که معدل بالاتری دارند انگیزش بیشتری برای یادگیری دارند و کسانی که در عملکرد تحصیلی ضعیف تر هستند، انگیزه تحصیلی آن ها هم کمتر است. به علاوه، مشخص شد افرادی که رشته مورد نظر خود را با علاقه انتخاب کرده اند از انگیزه تحصیلی بیشتری برخوردار هستند (کیان، ۱۳۹۳). صاحب نظران معتقدند انگیزه می تواند همانند یک نیرو در ایجاد یادگیری مؤثر باشد و نوآموزان و فراگیران را با علاقه هرچه بیشتر به سوی آن هدایت کند. در بررسی نظام های تعلیم و تربیت همواره شیوه هایی اتخاذ شده که رشد انگیزه را در افراد تقویت کنند تا سریع تر به اهداف مورد نظر دست یابند (حسنلو، ۱۳۹۱). برای این که ما چیزی را یاد بگیریم باید: به یادگیری آن راغب باشیم، قدرت و توانایی یادگیری آن را داشته باشیم، فرصت و امکان یادگیری آن به ما داده شود، در آن چه یاد می گیریم راهنمایی لازم شده باشد. از این چهار عامل، سه عامل قدرت، فرصت و راهنمایی وقتی سودمند خواهند بود که ما یاد گرفتن را بخواهیم، یعنی محرک یا انگیزه ای ما را به آموختن برانگیزد، زیرا همان طور که می دانیم یادگیری عبارت از تغییر کم و بیش دائمی در رفتار است که در نتیجه فعالیت خود فرد انجام می گیرد. فرد نیز وقتی فعالیت می کند که عاملی او را به این فعالیت برانگیزد، پس بدون انگیزه و برانگیختگی یادگیری وجود نخواهد داشت بنابراین هرگونه آموزشی باید بر نیازها و انگیزه های اساسی و فرعی در دانش آموزان مبتنی باشد و رغبت های آن ها را برای آموختن برانگیزد. وجود انگیزه نه تنها با آغاز یادگیری ضروری است، بلکه برای ادامه و تقویت آن و حل مسائل و مشکلاتی که پیدا می شود و کاربرد آموخته ها در اوضاع تازه نیز ضرورت دارد و بدین سبب که انگیزه قوی دقت و تمرکز فعالیت ذهنی را زیاد می کند، پیدایش خستگی را به تاخیر می اندازد و پذیرش راهنمایی را در یادگیرنده بیشتر می کند. به این ترتیب انگیزه یا محرک، شرط ضروری هرگونه یادگیری است (محمدی، ۱۳۹۰).

۲-۳- تأثیر انگیزش در تثبیت یادگیری و تدریس: پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن به عنوان یکی از متغیرهای محوری و اساسی در آموزش و پرورش، همواره مورد توجه محققان و روانشناسان تربیتی بوده است. تحقیقات چند سال اخیر در این مورد، بیشتر از آن که به نقش عوامل غیر قابل کنترل نظیر هوش و حافظه بپردازد، به نقش عناصر آموزش پذیر و کنترل پذیر، نظیر فراشناخت، عوامل محیطی و عوامل شناختی تأکید دارند. هم چنین مطالعات نشان داده است که جهت گیری انگیزشی نقش مهمی در عملکرد تحصیلی، یادگیری، شایستگی در مدرسه و ادارک علیت برای موفقیت و شکست دارد (آلبوغبیش و همکاران، ۱۳۹۳). نتایج نشان داد که متغیر انگیزه پیشرفت بیشترین سهم پیش بینی عملکرد تحصیلی را دارد (ساجدی و شفیع زاده، ۱۳۹۴). انگیزش با یادگیری ارتباط دارد مشکلات انگیزشی باعث می شود که دانش آموزان در حد توانایی، شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین تر از حد انتظار کار نمایند. مریدان زمینه ای را فراهم آورند که در دانش آموزان به درگیری در فعالیت های یادگیری برانگیخته شوند (الشجعی و شاکری، ۱۳۹۳). بارها دانش آموزانی را دیده ایم که از لحاظ توانایی و استعداد یادگیری بسیار شبیه به هم هستند اما در پیشرفت تحصیلی تفاوت های زیادی با یکدیگر دارند. این جنبه از رفتار آملی به حوزه انگیزه مربوط می شود موفقیت تحصیلی از مسائل مهم آموزشی و روان شناسی است که رابطه تنگاتنگی با انگیزه دارد (قحی، ۱۳۹۳). انگیزش مهم ترین عامل رفتارهای گوناگون و درحقیقت نیروی محرک فعالیت های انسان و عامل جهت دهنده آن ها است. می توان اهمیت انگیزش را در یادگیری این گونه بیان داشت که اگر دانش آموز نسبت به درس بی علاقه باشند و یا از سطح پایین انگیزش برخوردار باشند به توضیحات و درس معلم توجه نمی کنند، تکالیف خود را با جدیت انجام نمی دهند و در درس خود پیشرفت چندانی به دست نمی آورند. بالعکس اگر دانش آموزان به مطالب درسی علاقه مند باشند یا دارای سطح بالایی از انگیزش باشند، هم به توضیحات معلم با دقت گوش داده و تکالیف درسی خود را با جدیت انجام خواهند داد و هم به دنبال کسب و جمع آوری اطلاعات بیشتر در زمینه مطالب درسی خواهند رفت و متعاقب آن پیشرفت خواهند کرد. معلم با استفاده از تدابیر آموزشی می

تواند بعد از ایجاد توجه و دقت در دانش آموزان آن را در سطح مطلوب حفظ نماید. اگر دانش آموز معتقد باشد که در گذشته، در یادگیری مطالب مشابه با مطالب جدید موفق بوده است با علاقمندی و دقت به مطالب جدید گوش فرا داده و آن ها را می آموزد، اما اگر به این اعتقاد رسیده باشد که یادگیری مطالب جدید نیز مانند یادگیری مطالب مشابه در گذشته منجر به شکست خواهد شد، نسبت به یادگیری آن مطالب از خود علاقه نشان نخواهد داد. تلاش اغلب معلمان، به جای افزایش انگیزه یادگیری در دانش آموزان، اغلب صرف آرام ساختن و منضبط نگه داشتن کلاس می شود. هر کاری که تقریباً معلمان در کلاس انجام می دهند، اثر انگیزشی بر روی دانش آموزان دارد. با وجود این اثرات انگیزشی متعدد، معلمان ابزار کمی برای درک انگیزش و نحوه افزایش آن در دانش آموزان خود دارند. معلم خوب کسی نیست که بیشترین چیزها را یاد می دهد، بلکه آن کسی است که شوق آموختن و فهمیدن را در دانش آموزان ایجاد می کند. انگیزش و یادگیری با یکدیگر ارتباط دارد، زیرا یادگیری فرآیند فعالی است که مستلزم کوشش عمدی و آگاهانه است. حتی اگر دانش آموزی از توانایی بالایی برخوردار باشد، هنگام یادگیری توجه کافی نداشته باشد و از خود کوشش نشان ندهد قادر به یادگیری نخواهد بود. برای این که دانش آموز بتواند از برنامه های درسی حداکثر بهره را ببرد، باید معلم زمینه ای فراهم کند که در آن دانش آموز به درگیری در فعالیت های یادگیری برانگیخته شود. نقش فعال دانش آموزان در امر تدریس، تاثیر زبانی و بازخوردهای موثر معلم، تسلط معلم بر مطالب و... از عوامل ایجاد انگیزه و عملکرد موثر بر یادگیری است (مصیبی و صادقی نیا، ۱۳۹۴). اگر دانش آموزانی که از توانایی بالا برخوردارند، هنگام یادگیری توجه کافی نداشته باشند و کوشش از خود نشان ندهند، قادر به یادگیری نخواهند بود. پس پدیده مهمی که در یادگیری همیشه ضروری است، انگیزش یا برانگیختگی است. درباره تاثیر انگیزش بر یادگیری، پژوهش های زیادی انجام شده است. مهم ترین عاملی که مستقیم با میزان یادگیری رابطه مثبت نشان داد، سطح توانایی یادگیرندگان بود. پس از آن، دو عامل مهم دیگر، یکی آموزش معلم و دیگری انگیزش برای یادگیری بودند. دانش آموزانی که انگیزش تحصیلی بالایی دارند، فعالیت های تحصیلی بیشتری را می پذیرند، تکالیف درسی بیشتری انجام می دهند و در نتیجه موفقیت بیشتری کسب می کنند (محمدی، ۱۳۹۰). ۳- روش شناسی تحقیق: نوع روش تحقیق کیفی بوده و در این پژوهش، ۱۲ مقاله مرتبط درباره تاثیر انگیزش و درگیر نمودن دانش آموزان در تثبیت یادگیری و تدریس مورد بررسی قرار گرفت. ابزار جمع آوری داده ها مشاهده ای- تحلیل محتوا بود.